
Sammanfattning

I betänkandet behandlas 12 motionsyrkanden från allmänna motionstiden 1998 och 1999 om rennäring m.m. Samtliga motionsyrkanden avstyrks, bl.a. med hänvisning till det arbete som pågår inom Rennäringskommittén och i samband med regeringens beredning av ratificeringen av ILO:s konvention nr 169 om ursprungsfolk.

Till betänkandet fogas två reservationer och tre särskilda yttranden.

Motionerna

Allmänna motionstiden 1998

1998/99: MJ230 av Maggi Mikaelsson och Lennart Gustavsson (v) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om regeringens ansvar att lösa frågan om rennäringens vinterbetesområden.

1998/99: MJ237 av Yvonne Ångström (fp) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om samernas vinterbetesmarker samt att staten upptar förhandlingar med berörda parter för att uppnå långsiktigt uppställda mål.

1998/99: MJ251 av Kristina Zakrisson m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett samlat utvecklings- och utbildningsprogram för samiskt näringsliv och kultur.

1998/99: MJ257 av Ulf Björklund och Ulla-Britt Hagström (kd) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om beslutad översyn av rennäringens område och samisk näringslivsutveckling,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en gemensam samisk gränsöverskridande renskötsel och den svensk-norska renbeteskonventionen,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bättre samförstånd mellan Sametinget och staten angående småviltjakten,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om underlättandet av samernas kontakter med statliga myndigheter.

Allmänna motionstiden 1999

1999/2000:MJ220 av Per Lager m.fl. (mp) vari yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om rennäringen,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om sedvanerätten till renbete,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att ge samerna rimliga ekonomiska resurser för att klara rättsprocesserna om sedvanerätten till renbete på likvärdigt sätt,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den fria småviltjakten och fisket i fjällen,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om andra intressekonflikter i renskötselområdena.

Utskottet

Utfrågning m.m.

Den 24 februari 2000 anordnade utskottet en utfrågning med ordföranden i Rennäringskommittén och mottog samma dag uppvaktning från företrädare för Svenska samernas riksförbund.

Bakgrund

Samerna har enligt regeringsformen 1 kap. 2 § fjärde stycket ett grundlagskydd som etnisk minoritet. Skyddet innebär att man vid uppbyggnaden av samhällets stöd till samekulturen måste ge utrymme även åt andra bedömningar än de som kan göras beträffande övriga minoritetsgrupper i det svenska samhället, samtidigt som målen för samhällets insatser för den samiska minoriteten har sin utgångspunkt i de mål som har slagits fast för minoritetspolitiken i stort, nämligen jämlikhet, valfrihet och samverkan (prop. 1976/77:80, bet. 1976/77:KrU43). Som miljö- och jordbruksutskottet tidigare uttalat (bet. 1996/97:JoU12) har rennäringen inte endast renodlat samhällsekonomiska värden, utan bidrar till biologisk och kulturell mångfald och berikar vårt land i en rad olika avseenden. Den svenska rennäringen bör omfatta inte endast själva skötseln av renar, utan bör vara en kultur där djur, människor och natur ingår som viktiga delar. Det anförda hindrar inte att det kan finnas betydande utvecklingsmöjligheter i samisk verksamhet, t.ex. småskalig förädling i samisk regi. Det är också angeläget att det inom rennäringen finns kvar företagsekonomiska motiv. Rennäringen har även en samhällsekonomisk betydelse för turismen, som kulturbärare och regionalpolitiskt.

Med anledning av Riksdagens revisorers förslag 1996/97:RR4 angående stödet till rennäringen förordade utskottet våren 1997 (bet. 1996/97:JoU12) bl.a. en översyn av stödet till rennäringen och samisk kultur, rennäringssad-

ministrationsen och rennäringslagstiftningen. I enlighet härmed tillkallade regeringen en kommitté med uppgift att bl.a. lämna förslag till en rennäringspolitik som ger förutsättningar för en ekologiskt, ekonomiskt och kulturellt långsiktigt hållbar rennäring. Kommittén skall också överväga hur renskötseln bör organiseras i framtiden, utreda vilka uppgifter som i fortsättningen bör vara myndighetsuppgifter och granska förhållandet mellan rennärningen och andra areella näringar. Utgångspunkten skall vara att samerna ges möjlighet att i större utsträckning än i dag bestämma organisationsform för rennärningen och organisationens verksamhetsområde. Uppdraget skall redovisas senast den 30 april 2001 (dir. 1997:102). Kommittédirektiven grundar sig på revisorernas förslag och riksdagens beslut. Kommitténs ordförande Görel Oscarsson har inför utskottet lämnat en utförlig redogörelse för kommitténs arbete.

FN:s fackorgan ILO (International Labour Organization) har utarbetat konvention nr 169 om ursprungsfolk. Konventionen trädde i kraft år 1991. I betänkandet Samerna – ett ursprungsfolk i Sverige. Frågan om Sveriges anslutning till ILO:s konvention nr 169 (SOU 1999:25) tas ställning till om Sverige kan ratificera konventionen och vilka åtgärder som i så fall krävs för att Sverige skall kunna efterleva konventionens bestämmelser. I betänkandet behandlas bl.a. frågor om markrättigheter, rätt till naturtillgångar, hantverk, landsbygdsindustri och administration. Betänkandet bereds i Regeringskansliet inför en kommande skrivelse om samefrågorna i stort.

Samiskt näringsliv m.m.

Motionerna

I motion 1998/99:MJ251 (s) begärs ett samlat utvecklingsprogram för samiskt näringsliv och kultur. Enligt motion 1998/99:MJ257 (kd) bör den beslutade översynen av rennärningen och samiskt näringslivsutveckling syfta till att stärka de samiska organisationernas möjligheter att ta större eget ansvar, vidga Sametingets arbetsområde och höja tingets status ytterligare. Vidare bör förutsättningarna för det samiska näringslivet förstärkas ytterligare genom ökad självbestämmanderätt, ändrade regler för samebys kompetensområde och för villkoren för medlemskap i sameby (yrkande 1). För att samernas kontakter med statliga myndigheter skall kunna underlättas krävs större samordning på den statliga sidan (yrkande 4). I motion 1999/2000:MJ220 (mp) påtalas behovet av förbättrad resurshushållning för att säkerställa en positiv utveckling för samisk kultur och samiskt näringsliv (yrkande 3). Som exempel på intressekonflikter i renskötselområdena framhålls i motionen stora kalhyggen, vattenkraftens intressen och turismen i fjällen (yrkande 7).

Utskottets överväganden

Rennärningen är en viktig del av det samiska kulturarvet. Staten har ett övergripande ansvar för att rennärningen kan fortleva som en del av detta arv samtidigt som samerna som urbefolkning bör tillförsäkras större självbestämmande. I enlighet med moderna förvaltningsprinciper bör staten i ökad

grad låta principerna om bl.a. mål- och resultatstyrning, avreglering och delegering omfatta rennärningen. Staten bör formulera och följa upp mål för verksamheten samt ställa upp de restriktioner som behövs för att näringen skall kunna leva jämsides med andra brukare i området. Förutom föreskrifter om den hänsyn som skall tas till naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen vid renskötelsens utövande bör staten så långt möjligt överlåta åt näringsutövarna själva att utforma verksamheten. Detta synsätt kommer till uttryck i de direktiv (dir. 1997:102) som styr Rennäringskommitténs arbete. Mot denna bakgrund skall kommittén lämna förslag till en rennäringsspolitik som ger förutsättningar för en ekologiskt, ekonomiskt och kulturellt långsiktigt hållbar rennäring. Kommittén skall också överväga hur renskötelsen bör organiseras i framtiden. Utgångspunkten skall vara att samerna ges möjlighet att i större utsträckning än i dag bestämma organisationsform för rennärningen och organisationens verksamhetsområde. Vidare skall kommittén ta ställning till om ansvaret för stödgivningen och användning och förvaltning av Samefondens medel skall överlämnas till Sametinget. Flertalet av dessa frågor har även behandlats i betänkandet Samerna – ett ursprungsfolk i Sverige. Frågan om Sveriges anslutning till ILO:s konvention nr 169 (SOU 1999:25). I betänkandet tas också upp frågor som rör markrättigheter, rätt till naturtillgångar och administration av samernas rättigheter.

Av det ovan anförda framgår att de frågor som tas upp i motionerna 1998/99: MJ251 (s), 1998/99: MJ257 (kd) yrkande 1 och 1999/2000: MJ220 (mp) yrkande 3 är föremål för överväganden såväl i Rennäringskommittén som i regeringens beredning av frågan om Sveriges ratificering av ILO:s konvention om ursprungsfolken. Syftet med motionerna i dessa delar får därmed anses tillgodosett utan något särskilt riksdagens uttalande i frågan.

De grundläggande bestämmelserna för hushållning med mark- och vattenområden finns i 3 kap. miljöbalken. Enligt 3 kap. 5 § i balken skall rennäringens behov av mark beaktas. Mark- och vattenområden som har betydelse för rennärningen skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra näringarnas bedrivande. Områden som är av riksintresse för rennärningen skall skyddas mot sådana åtgärder. I sammanhanget vill utskottet erinra om miljökvalitetsmål 10 Storslagen fjällmiljö som antogs av riksdagen våren 1999 (prop. 1997/98:145, bet. 1998/99: MJU6). Miljökvalitetsmålet innebär bl.a. att kulturmiljövärden, särskilt det samiska kulturarvet, bevaras och utvecklas. Rennäring, turism, jakt, fiske och annat nyttjande av fjällen liksom bebyggelse och annan exploatering bedrivs med hänsyn till naturens långsiktiga produktionsförmåga, biologisk mångfald, natur- och kulturmiljövärden samt värde för friluftsliv. Enligt vad utskottet erfarit kan en proposition med förslag om delmål, åtgärdsstrategier m.m. under miljökvalitetsmålen väntas vid årsskiftet 2000/01. Utskottet vill även hänvisa till budgetpropositionen för år 2000, utgiftsområde 23, där regeringen uttalar sin avsikt att, mot bakgrund av lämnade uppdrag och den utvecklingsverksamhet som pågår, senare återkomma till riksdagen i fråga om lämplig metod för renbetesinventering. När det gäller förhållandet mellan rennärningen och andra areella näringar vill utskottet erinra om att denna fråga granskas av Rennäringskommittén. Med det anförda avstyrker utskottet motion 1999/2000:

I betänkandet om Sveriges anslutning till ILO:s konvention nr 169 (SOU 1999:25) framförs synpunkter på samordning av samtliga de frågor som konventionen täcker. Som framgår av utskottets redogörelse ovan har även Rennäringskommittén i uppdrag att utreda vilka uppgifter som i fortsättningen bör vara myndighetsuppgifter när det gäller rennärigen. En utgångspunkt skall vara att den statliga rennäringsadministrationen i möjligaste mån förenklas och att utgifterna för den minskas. Enligt utskottets bedömning torde syftet med motion 1998/99:MJ257 (kd) yrkande 4 bli tillgodosett inom ramen för detta arbete. Motionsyrkandet bör inte medföra någon ytterligare åtgärd från riksdagens sida.

Renbete

Motionerna

När det gäller frågan om en gemensam samisk gränsöverskridande renskötsel och den svensk-norska renbeteskonventionen bör enligt motion 1998/99:MJ257 (kd) särskilt uppmärksammas att kommande användning av säsongsbetena inte felaktigt medför förslitning av betesresurserna (yrkande 2). Sedvanerätten till renbete tas upp i motion 1999/2000:MJ220 (mp). Regeringen måste agera på lämpligt sätt i och enlighet med Sveriges nationella och internationella åtaganden gentemot samerna (yrkande 4). Samerna måste få rimliga ekonomiska resurser för att klara rättsprocesserna om sedvanerätten till renbete på likvärdigt sätt. Processkostnaderna bör regleras av allmänna medel (yrkande 5). Regeringens ansvar att lösa frågan om rennärigen vinterbetesområden framhålls i motionerna 1998/99:MJ230 (v) och 1998/99:MJ237 (fp). Rätten till dessa områden måste säkerställas, t.ex. genom förhandlingar mellan berörda parter och ett långsiktigt arbete.

Utskottets överväganden

Den svensk-norska renbeteskonventionen om renbetning m.m. gäller t.o.m. den 30 april 2002. Inför en ny konvention har regeringen ingått avtal med Norge om upprättande av och mandat för en blandad svensk-norsk renbeteskommission. Kommissionen, som skall avge ett betänkande senast den 30 april 2000, har till uppgift att utreda frågan om det ena landets renskötande samer har behov av fortsatt renbete i det andra landet. Kommissionen skall därför i nödvändig utsträckning undersöka betestillgångarna i Sverige och Norge samt klarlägga hur dessa har använts och hur de mest rationellt skall kunna utnyttjas på ett sätt som ger ett långsiktigt underlag för en ekologiskt, ekonomiskt och kulturellt bärkraftig rennäring. I enlighet med ett riksdagsbeslut från våren 1994 (bet. 1993/94:BoU11, rskr. 1993/94:186) pågår arbete med att ta fram en ny metod för renbetesinventering. Arbetet har emellertid visat sig vara oväntat komplicerat. Som framgår ovan undersöker den svensk-norska renbeteskommissionen betestillgångarna i renskötselområdena. Avsikten är att inrätta ett gemensamt geografiskt informationssystem för hela renskötselområdet. Det material som tas fram i samband med detta

arbete bedöms kunna utnyttjas även för renbetesinventeringar. Genom det s.k. Fjäll-MISTRA-programmet har vidare ett brett upplagt projekt inletts med syfte att utveckla ett operativt förvaltningssystem för dessa frågor. Bland annat sker forskning om förändringar av antalet renar, slaktvikter och köttklassificering för att utvärdera om detta kan vara indikatorer på miljöförändringar. I budgetpropositionen för år 2000, utgiftsområde 23, har regeringen förklarat sin avsikt att senare återkomma till riksdagen i fråga om en lämplig metod för renbetesinventering. Utskottet vill även hänvisa till vad som anförs ovan (s. 4) om miljö kvalitetsmål 10 Storslagen fjällmiljö. Sammantaget innebär det anförda att syftet med motion 1998/99: MJ257 (kd) yrkande 2 bör kunna bli tillgodosett utan något riksdagens uttalande i frågan.

Som anförs i motion 1999/2000: MJ220 (mp) har det förhållandet att samernas rättigheter till mark för renbete, jakt och fiske bygger på sedvanerätt och inte på avtal och lagstiftning skapat problem när det gäller nyttjandet av marken. Det finns därför behov av bestämmelser i fråga om rennäringens rättigheter och skyldigheter för att bl.a. minimera konflikterna mellan rennäringen och andra markanvändare i renskötselområdet. En av de uppgifter som ankommer på Rennäringskommittén är därför att granska förhållandet mellan rennäringen och andra areella näringar. Även betänkandet av utredningen om ILO:s konvention nr 169 (SOU 1999:25) innehåller åtskilliga bedömningar som rör rennäringens rättsliga förhållanden, bl.a. markrättigheter och rätt till naturtillgångar. De frågor som tas upp i motionens yrkande 4 kommer således att bli föremål för regeringens överväganden. Något särskilt uttalande med anledning av motionen i denna del finner utskottet inte påkallat.

Med hänvisning till det ovan anförda är utskottet inte berett att tillmötesgå motion 1999/2000: MJ220 (mp) yrkande 5 om statlig finansiering av rättegångskostnaderna i mål om samernas rätt till mark. Motionen i denna del avstyrks.

Utskottet delar uppfattningen i motionerna 1998/99: MJ230 (v) och 1998/99: MJ237 (fp) att en lösning av frågan om vinterbetesområdena är nödvändig för rennäringens fortlevnad. Som anförs i motionerna bör sådana förutsättningar skapas för renskötseln i dessa områden att långdragna och dyrbara processer i möjligaste mån kan undvikas i framtiden. Det ingår också i Rennäringskommitténs uppdrag att göra en översyn av rennäringens rättigheter och skyldigheter även när det gäller vinterbetet. Vid utskottets utfrågning betonade kommitténs ordförande att kommittén har ambitionen att framlägga sådana förslag att frågan kan få sin lösning på lång sikt och på ett för alla parter godtagbart sätt. Det bör tilläggas att frågan har behandlats även av utredningen om ILO:s konvention om ursprungsfolk. I avvaktan på det arbete som således pågår finner utskottet inte anledning att utöver det anförda vidta någon åtgärd med anledning av motionerna.

Småviltjakten m.m.

Motionerna

Bättre samförstånd mellan Sametinget och staten angående småviltjakten efterlyses i motion 1998/99: MJ257 (kd) yrkande 3. Enligt motion

Utskottets överväganden

I dag regleras samernas möjligheter att själva förfoga över de rättigheter som omfattas av renskötselrätten i 31 § rennäringslagen (1971:437). Enligt denna bestämmelse får sameby eller medlem i sameby inte upplåta rättighet som ingår i renskötselrätten till annan. Undantag görs för upplåtelse av rätt till viss jakt och fiske till tidigare medlem i samebyn. Även denna fråga behandlas i betänkandet Samerna – ett ursprungsfolk i Sverige (SOU 1999:25). Härutöver har regeringen uppdragit åt Sametinget att, efter samråd med berörda myndigheter och intresseorganisationer, ta fram förslag till förändringar av upplåtelseystemet för småviltjakt och fiske på statens mark ovanför odlingsgränsen och på renbetesfjället. Uppdraget har redovisats och bereds i Regeringskansliet. De frågor som tas upp i motionerna 1998/99:MJ257 (kd) yrkande 3 och 1999/2000:MJ220 (mp) yrkande 6 är således föremål för regeringens uppmärksamhet. Motionerna avstyrks i den mån de inte kan anses tillgodosedda.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *samiskt näringsliv m.m.*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:MJ251, 1998/99:MJ257 yrkande 1 och 1999/2000:MJ220 yrkande 3,
2. beträffande *intressekonflikter i renskötselområdena*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:MJ220 yrkande 7,
3. beträffande *samordning av den statliga rennäringsadministrationen*
att riksdagen avslår motion 1998/99:MJ257 yrkande 4,
4. beträffande *gränsöverskridande renskötsel*
att riksdagen avslår motion 1998/99:MJ257 yrkande 2,
5. beträffande *sedvanerätten till renbete*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:MJ220 yrkande 4,
6. beträffande *kostnader för processer om sedvanerätten till renbete*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:MJ220 yrkande 5,
res. 1 (mp)
7. beträffande *rennäringens vinterbetesområden*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:MJ230 och 1998/99:MJ237,
8. beträffande *småviltjakten m.m.*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:MJ257 yrkande 3 och 1999/2000:MJ220 yrkande 6.
res. 2 (mp)

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Dan Ericsson

I beslutet har deltagit: Dan Ericsson (kd), Göte Jonsson (m), Inge Carlsson (s), Maggi Mikaelsson (v), Ingvar Eriksson (m), Alf Eriksson (s), Carl G Nilsson (m), Ingemar Josefsson (s), Ann-Kristine Johansson (s), Gudrun Lindvall (mp), Eskil Erlandsson (c), Harald Nordlund (fp), Michael Hagberg (s), Lars Lindblad (m), Carina Ohlsson (s), Jonas Ringqvist (v) och Ester Lindstedt-Staaf (kd).

Reservationer

1. Kostnader för processer om sedvanerätten till renbete (mom. 6)

Gudrun Lindvall (mp) anför:

För närvarande är 12 samebyar involverade i sju processer i domstol, där rennäringen ställs mot skogsbruket i norra Sverige. I samtliga fall gäller tvisterna sedvanerätten till vinterbete för renar. Processkostnaderna kan komma att uppgå till sammanlagt ca 100 miljoner kronor.

Sedvanerättsprocessen i Härjedalen startade 1990. Domen i Svegs tingsrätt fastställdes den 21 februari 1996 och innebär att samebyarna inte har någon rätt till renbete på huvuddelen av nuvarande vinterbetesmarker. 690 markägare hade stämt samebyarna med krav på avtal om vinterbetet på berörd mark. Domen överklagades och målet fortskrider i hovrätten i Sundsvall.

Den första s.k. Härjedalsprocessen har hittills kostat de berörda samebyarna 12 miljoner kronor. Kostnaderna beräknas till ytterligare ca 12 miljoner kronor innan den slutliga domen fälls av Högsta domstolen (HD).

Samerna befinner sig i en situation där privata markägare, med bistånd av allmänna medel, driver processer mot samebyar som inte har någon möjlighet till rättshjälp. För närvarande finns därför risk att några av samebyarna tvingas dra sig ur pågående processer på grund av ekonomiska skäl, trots att sedvanerätten lagfästes 1886 i samband med den första renbeteslagen. Domen i tingsrätten i Sveg kan dessutom anses urholka det folkrättsliga skydd samerna har enligt artikel 27 i FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter från år 1966. Mot denna bakgrund, vilket också anføres i motion 1999/2000:MJ220 (mp), bör samebyarnas kostnader för processerna regleras av allmänna medel.

Jag anser att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *kostnader för processer om sedvanerätten till renbete* att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:MJ220 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad ovan anförts,

Gudrun Lindvall (mp) anför:

Den fria småviltjakten och fisket i landets fjällområden gäller försvaret av grundläggande samiska livsvärden såsom rätten till trygghet i samernas näringsutövning och utnyttjandet och fördelningen av Sápmis (Samelands) naturresurser och är en central politisk fråga för samerna.

Efter framställan från Sametingets styrelse gav regeringen i december 1997 Sametinget i uppdrag att, efter samråd med berörda myndigheter och företrädare för andra intressen, utarbeta förslag till förändringar av systemet för småviltjakten. Arbetsgruppen presenterade sitt förslag den 1 juli 1998. Den kritik som Svenska samernas riksförbund och samebyarna har framfört mot dagens fria småviltjakt har sedan dess fått stöd i utredningen om Sveriges anslutning till ILO:s konvention nr 169 om ursprungsfolk (SOU 1999:25). I betänkandet konstateras att det strider mot konventionen att samebyarna inte får ta ansvaret för jakt och fiske i fjällområdena. Detta förhållande måste givetvis beaktas av regeringen i det fortsatta arbetet.

Jag anser att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *småviltjakten m.m.*

att riksdagen med anledning av motion 1999/2000:MJ220 yrkande 6 och med avslag på motion 1998/99:MJ257 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad ovan anförts.

Särskilda yttranden

1. Rennäringen

Dan Ericsson (kd) och Ester Lindstedt-Staaf (kd) anför:

Kristdemokraterna arbetar för att stärka förutsättningarna för den samiska näringslivsutvecklingen och för ökat samiskt självbestämmande.

Marken utgör den huvudsakliga resursen i renskötseln. Den svensk-norska renbeteskonventionen av den 9 februari 1972 löper ut den 10 april 2002. Nya konventionsförhandlingar bör utgå från att genom gränsöverskridande lokalt markutnyttjande skapa förutsättningar för en ekologiskt och ekonomiskt uthållig rennäring. Mark- och betestvisterna i det svenska samelandet måste lösas. Reglerna behöver förändras beträffande samebyns kompetensområde och villkor för medlemskap i sameby. Sametingets dubbla funktion bör ytterligare klargöras och tingets status förbättras. Samarbetet mellan Sameting, samebyarna och länsstyrelserna måste förenklas. Vi konstaterar med tillfredsställelse att direktiven till den rennäringsspolitiska kommittén väl motsvarar yrkandena i vår motion 1998/99:MJ257. Vi avvaktar därför utredningens slutförande.

För närvarande är 12 samebyar involverade i sju processer i domstol, där rennäringen ställs mot skogsbruket i norra Sverige. I samtliga fall gäller tvisterna sedvanerätten till vinterbete för renar. För skogsbrukarnas del täcks kostnaderna av försäkringar medan samebyarna saknar denna möjlighet till finansiering. För närvarande riskerar några av samebyarna att tvingas dra sig

ur processen på grund av bristande ekonomiska medel. Enligt vår mening bör samebyarnas kostnader för dessa processer regleras av allmänna medel. Vi anser också att regeringen snarast bör tillsätta en juristkommission som skall klarlägga vilken mark som samerna av tradition dels kan anses inneha, dels har nyttjat tillsammans med andra brukare. Vi avser att i annat sammanhang återkomma i dessa frågor.

2. Rennäringen

Maggi Mikaelsson (v) och Jonas Ringqvist (v) anför:

Flera av de frågor som berör rennäringen och samernas rättigheter behandlas av pågående eller nyligen avslutade utredningar. Vi har därför valt att inte reservera oss i detta betänkande.

Det finns dock flera frågor som berör samernas villkor som egentligen inte skulle behöva vänta på sin lösning till dess regeringen har tagit ställning till utredningarnas förslag. Det gäller t.ex. frågan om kostnaderna för processer om sedvanerätt till renbete och kostnaderna för ökade viltstammar i renbetesområdena. Den förlängda utredningstiden för Rennäringskommittén innebär dessutom att frågorna blir ytterligare försenade.

En annan fråga som har anknytning till rennäringen är konflikterna angående rätten till jakt och fiske på statens mark ovan odlingsgränsen och den s.k. dubbelregistreringen av jaktmark. Dubbelregistreringen innebär att medlem i sameby har jakträtt även på viss privat mark, vilket dels innebär risker ur säkerhetssynpunkt, dels har bidragit till en infekterad konflikt mellan olika befolkningsgrupper. Det är vår uppfattning att regeringen måste ta initiativ till att snarast lösa dessa frågor.

3. Rennäringen

Gudrun Lindvall (mp) anför:

Samer och rennäring

Frågan om Sverige skall ratificera ILO:s konvention nr 169 om ursprungsfolk har länge varit en s.k. het potatis. Sverige var pådrivande när det gällde att få till stånd denna internationella konvention som skall skydda ursprungsfolkens rättigheter världen över och har många gånger tidigare – med all rätt – stött utsatta folkgrupper i hela världen. När det däremot gäller landets egen minoritet samerna är frågan tydligen inte lika enkel.

Konventionen ålägger de stater som ansluter sig till konventionen att inte bara vidta åtgärder mot diskriminering utan även ta initiativ till särskilda insatser som främjar de berörda folkens sociala och ekonomiska rättigheter och som skyddar deras andliga och kulturella värden. Detta innebär bl.a. att åtgärder skall vidtas för att skydda mark, kultur och miljö. Det största hindret för en svensk ratificering har tidigare ansetts vara de frågor som berör markrättigheterna. Det är framför allt artikel 14 i konventionen som skapat oro bland markägare och orsbor i norra Sverige.

Mot bakgrund av ILO-konventionens definition av ursprungsfolk omfattas de svenska samerna tveklöst av konventionen. Samerna själva identifierar sig som ursprungsfolk, och en samisk befolkning levde i det som nu är norra Sverige innan landet fick sina statsgränser. Samer har levt och bott i norra Skandinavien så länge det funnits människor här. I Sápmi – Sameland – har hedar, myrar och sjöar varit deras hembygd. Varje plats har sitt namn och sin berättelse. Fångstsamhället är den ursprungliga kulturformen i Sápmi och det finns en kontinuitet från de första spåren efter människor till jägar- och fiskarfolket som med säkerhet är samernas förfäder. Under i grova drag 10 000 år har Sápmi varit bebott. Sverige har i dag en samisk befolkning på uppemot 20 000 personer.

Samisk kultur

Samernas kultur, i likhet med andra kulturer, kännetecknas av egna idéer, värden och normer samt ett eget sätt att se på omgivningen, skapa sammanhang och uttrycka dessa. Det är nödvändigt att samerna får ekonomiskt och annat statligt stöd för att *såväl* odla sitt språk och använda det som ett modernt kommunikationsmedel i tal och i skrift, hemma och i samhället, *som* vårda sin religion, sin brukskonst, sin slöjd och sitt konsthantverk, sin jojk, sin berättarkonst och sina vardagliga samlevnadsformer. Samernas egna analyser av den samiska kulturens förutsättningar och utvecklingsmöjligheter måste vara en utgångspunkt i det svensk-samiska kultursamarbetet.

Rennäringen

Ursprunget till nutida renskötsel var den vildrensjakt som bedrevs cirka år 1000 f.Kr. Under 1500-talet tämjdes hela renhjordar, och samerna blev renskötande nomader. I nutid arbetar ungefär 10 % av den samiska befolkningen med rennäring. Trots användning av tekniska hjälpmedel såsom kommunikationsradio och snöskoter anpassas fortfarande verksamheten till renens årscykelbundna levnad. Denna årscykel delas av samerna in i åtta årstider. Den samiska rennäringen är en viktig förutsättning för den samiska kulturen, och ett hot mot rennäringen är ytterst ett hot mot den samiska kulturen.

Renskötseln är i Sverige förbehållen samerna. Renskötselrätten får enligt rennäringslagen (1993:36) utövas av den som är medlem i sameby. Man räknar med att ca 8 000 personer i Sverige har renskötselrätt. I statliga utredningar för en hållbar utveckling i landets fjällområden utpekas rennäringen i många sammanhang som den största faran för fjällen, t.ex. genom renarnas överbetning med åtföljande erosionsskador. För att uppnå en hållbar utveckling i landets fjällområden, dvs. en bärkraftig och ekologiskt hållbar rennäring, krävs balans mellan människans och djurens påverkan och naturens reproduktionsförmåga.

Renbetesmark är en förutsättning för renskötsel, och renskötsel är en viktig del av den samiska kulturen. Det faktum att samernas rättigheter i fråga om nyttjandet av mark för renbete, jakt och fiske bygger på urminnes hävd och inte på upplåtelse och lagstiftning har skapat en del av problemen kring

markutnyttjandet. Sedvanerätten lagfästes redan år 1886 i samband med att den första renbeteslagen antogs av riksdagen. Ratificering av ILO-konventionen är ett viktigt steg för att komma till rätta med dessa problem. För närvarande är 12 samebyar involverade i sju rättsprocesser där den samiska rennäringen ställs mot det svenska skogsbruket i norra Sverige. Tvis-terna gäller i samtliga fall sedvanerätten till vinterbete för renar.

Intressekonflikterna mellan de olika samhällsaktörerna i norra Sverige har blivit alltmer påtagliga: de små skogsbrukarna har en ofta svår situation, klämda mellan storbolagens ekonomiska intressen och konkret negativ påverkan av renar. Det är utifrån ILO-perspektivet tydligt att på många områden s.k. allmänna hänsyn också kommer i konflikt med samernas intressen. Det moderna skogsbruket är ett allvarligt hot mot rennäringen som den av ålder har bedrivits. Stora kalhyggen kan göra ett område oanvändbart för renbete och även medföra andra svåra störningar i det känsliga system som renskötseln bygger på.

Vattenkraftens intresse väger också tungt; reglering av älvarna kan ta bort mark av väsentlig betydelse för renskötseln. Miljöpartiet de gröna vill grundlagsskydda de orörda älvarna och orörda älvsträckorna.

Turismen i fjällen, med åtföljande anläggningar av skilda slag, är inte bara av värde för de boende utan kan också på många sätt medföra negativa effekter för samerna.

Ratificering av ILO-konventionen

Miljöpartiet de gröna instämmer i huvudsak i de förslag som läggs fram i betänkandet Samerna – ett ursprungsfolk i Sverige. Frågan om Sveriges anslutning till ILO:s konvention nr 169 (SOU 1999:25). Däremot anser vi att Sverige snarast – men senast inom två år – skall ratificera konventionen. Genom en ratificering förenar sig Sverige med de stater som för en framåt-syftande politik i frågor om ursprungsfolkens rättigheter. En ratificering får därmed betydelse inte endast för samerna som folk, utan främjar på ett positivt och aktivt sätt även möjligheterna att förbättra situationen för ursprungsfolk i hela världen. Ett grundläggande krav enligt konventionen är att ursprungsfolken till fullo skall åtnjuta mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, liksom att de stater som ansluter sig inte bara skall vidta åtgärder mot diskriminering och utforma särskilda insatser som främjar de berörda folkens sociala och ekonomiska rättigheter och skyddar deras andliga och kulturella värden. En ratificering av ILO:s konvention nr 169 betyder i första hand ett officiellt erkännande av samerna som Sveriges ursprungsfolk.

Till betänkandet finns förutom detta särskilda yttrande två reservationer av Miljöpartiet de gröna. Eftersom frågorna nu bereds i Regeringskansliet och i Rennäringskommittén, en kommitté som vi beklagar inte är parlamentarisk – mp finns inte representerat i kommittén – avser vi att återkomma till dessa frågor i annat sammanhang.

Sammanfattning.....	1
Motionerna	1
Allmänna motionstiden 1998	1
Allmänna motionstiden 1999	2
Utskottet	2
Utfrågning m.m.....	2
Bakgrund.....	2
Samiskt näringsliv m.m.	3
Renbete	5
Småviltjakten m.m.	6
Hemställen	7
Reservationer.....	8
Särskilda yttranden	9